

Verslag Bommelerwaard ontmoet Omgevingswet

Op dinsdag 11 september 2018 vond de bijeenkomst “Bommelerwaard ontmoet Omgevingswet” plaats. Een bijeenkomst waar de bedoeling van de Omgevingswet en de rol en positie van met maatschappelijk initiatief centraal stond. De bijeenkomst was onderdeel van 8 regionale sessies en een slotconferentie in november 2018 van het Duurzaam Door programma van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Aanwezig waren de Ontmoetingstuin Ammerzoden, Gebiedscoöperatie Bommelerwaard, enkele dorpsraden en raadsleden.

Op De Sterregaard, het biodynamische fruitbedrijf van Willem van den Berg en Marti van den Bogert, vertelde Willem authentiek en gepassioneerd tijdens een rondleiding over 30 jaar fruitbedrijf, de economische én ecologische én sociale voordelen van directe verkoop, boeren adaptief en verbonden met natuur, behoud van goede bodem en biodiversiteit, werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en samenwerking met anderen in de omgeving. Feitelijk is het dé praktijk van en een pleidooi voor duurzame landbouw-gebiedsontwikkeling zoals ook door PBL¹ en minister Schouten² recentelijk zijn aangegeven.

Het maatschappelijk initiatief – ook wel de leefwereld – krijgt in de Omgevingswet een eigen juridische positie. Inrichting en borging van een participatief proces met alle stakeholders en een evenwichtige belangenafweging is randvoorwaardelijk. Ook omdat het oplossen van de grote maatschappelijke opgaven (zie onder andere het InterBestuurlijk Programma³) vraagt om een gebiedsgerichte gezamenlijke aanpak.

De Omgevingswet:

Kern: Artikel 1.6: zorgplicht van iedereen voor de fysieke leefomgeving.

Kent 4 pijlers:

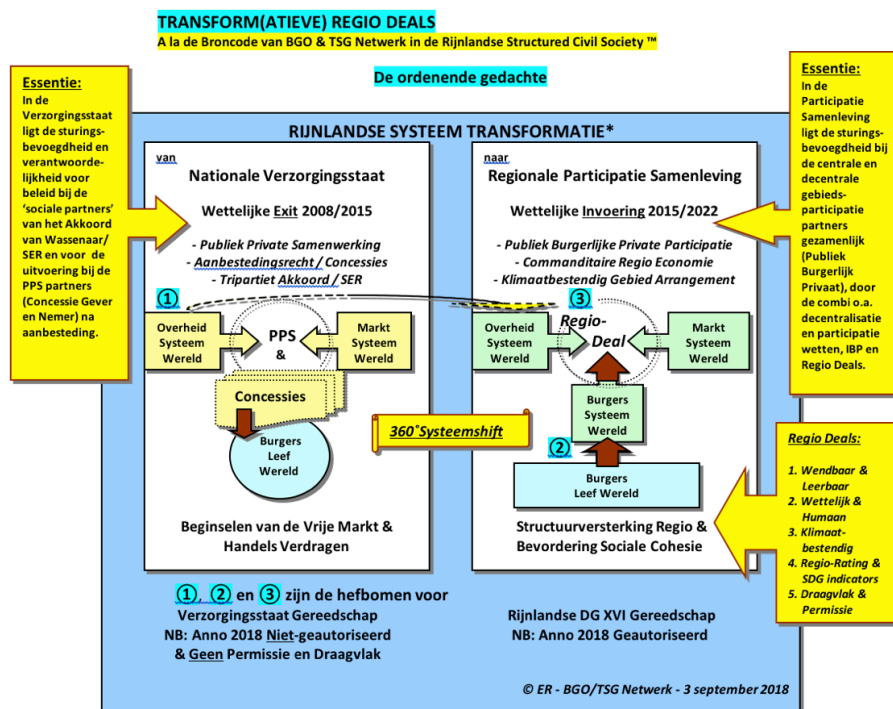
¹ Naar een wenkend perspectief voor de Nederlandse landbouw, PlanBureau voor de Leefomgeving, juli 2018, <http://www.pbl.nl/publicaties/naar-een-wenkend-perspectief-in-de-landbouw>

² Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden, Nederland als koploper in kringlooplandbouw, Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij, september 2018, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2018/09/08/minister-schouten-wil-omslag-naar-kringlooplandbouw-nu-inzetten>

³ Interbestuurlijk Programma, Rijksoverheid, VNG, IPO en UvW, februari 2018, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2018/02/14/interbestuurlijk-programma-extra-geld-naar-maatschappelijke-opgaven>

1. Participatief proces: iedereen is verantwoordelijk voor de fysieke leefomgeving en doet mee
2. Integrale benadering (van 26 thema's)
3. Functietoedeling: toedeling van functies aan een gebied (bv wonen, recreatie) vaststellen en kaders/normen (bv maximale bouwhoogte)
4. Evenwichtige belangenafweging: alle belangen moeten in kaart worden gebracht en er dient een zorgvuldige belangenafweging van alle stakeholders te worden gedaan.

De Omgevingswet die op 1 januari 2021 ingaat, geeft 'inwoners' (burgers, maatschappelijk initiatief) net zoveel invloed, als overheid en bedrijfsleven. De Omgevingswet regelt niet hoe dat moet worden gedaan. Nodig is de ontwikkeling van participatie-instrumentarium, het organiseren van het gebied en haar burgers en het bij elkaar brengen van overheid, burgers en bedrijfsleven in arrangementen, regio- en klimaatdeals in een lerend gebiedsproces met alle stakeholders.

*Zie op deze manier (conform NSOB-rapporten) de Burgeraanbiedingen voor de Regio Deals

©BGO/TSG (DCS-TwentyOne-LvM)

In de dialoog tussen raadsleden, initiatiefnemers en ambtenaren zijn de rol van het initiatief in de Omgevingswet, de organisatie van het initiatief en de samenwerking tussen initiatief en overheid onderwerp van gesprek. Er wordt gesproken over de initiatieven, hun samenwerking met de overheid/bedrijfsleven en welke hulp ze nodig hebben om verder te komen:

- De initiatieven zijn afhankelijk van 1 of meer enthousiaste vrijwilligers die zich inzetten voor een probleem/vraagstuk in hun eigen wijk: een tuin als ontmoetingsplek, inrichting van een dorpsplein, zonnepanelen en windmolens voor bewoners en lokale ondernemers, etc.
- De aanleiding voor de dorpsraad Velddriel⁴ in 2014 lag in de zorg bij een deel van de bevolking over de leefbaarheid van het dorp. Onder andere het behoud van de Dagwinkel en de school, het bouwen van nieuwe woningen, de inrichting van het Dorpsplein, bevorderen openbaar vervoer en opvang/zorg voor ouderen waren aandachtsgedebieden. Kortom behoud van de basisvoorzieningen in Velddriel. Er

⁴ Dorpsraad Velddriel: <http://www.dorpsraadvelddriel.nl>

werd een leefbaarheidsplan gemaakt. Ondertussen werken de Dorpsraad en de gemeente met elkaar samen maar is het nog wel lastig om als gelijkwaardige partners te werken. De gemeente werkt volgens eigen procedures die niet altijd passen bij de staande praktijk en die veel tijdsinvestering vragen van de dorpsraad. Voor de gemeente is het de vraag of de dorpsraad het dorp vertegenwoordigt, in welke rol, met welk mandaat en welke expertise;

- De Ontmoetingstuin Ammerzoden⁵: is een vrijwilligersproject waar ondernemers, bewoners en de school de 10.000 vierkante meter grote grasvlakte voor zorginstelling Het Zonnelied heeft heringericht. Het is een parkachtige setting met moestuin, terrassen en wandelpaden waar de bewoners van het Zonnelied, bewoners, scholieren en ondernemers de tuin onderhouden en elkaar ontmoeten. De tuin wordt geheel door vrijwilligers onderhouden⁶. De tuin wordt goed onderhouden en veel gebruikt maar het is uitdagend om de tuin te behouden. Recent zijn er plannen bekend geworden om in een deel van de tuin te gaan bouwen. De Ontmoetingstuin Ammerzoden zoekt naar een manier om met Het Zonnelied en de gemeente samen te werken en de tuin en de waarde die is gecreëerd te behouden.
- Gebiedscoöperatie Bommelerwaar⁷ is in 2016 opgericht en verbindt burgers en bedrijven rondom de economische, ecologische en sociale verduurzaming van de Bommelerwaard. Te beginnen met energie maar straks ook voedsel, zorg, etc – alles wat een huishouden nodig heeft en bijdraagt aan een gezonde gebiedseconomie. Bommelerwaar heeft 2 intensieve jaren (1.600 uur per persoon onbetaald) achter de rug waarin zij mensen in het gebied mobiliseert om huizen te verduurzamen en te investeren in een eigen energievoorziening (en andere lokale opgaven). Bommelerwaar wilde in 2016 graag met de gemeente en de provincie samen een Omgevingsvisie en plan - en als onderdeel daarvan de energiestrategie – ontwikkelen. Dat wilde men niet, Bommelerwaar koos voor de energiestrategie “samen onze eigen energievoorziening”. Bommelerwaar ontwikkelde een local for local financieringsconcept (investeren via eigen energierekening), vond daken en investeerders voor zonnepanelen, het bestuur werd lokale energielid, diende de eerste burgerregiodeal in en verzocht om medewerking en samenwerking bij lokale overheid en bedrijfsleven. Men wil(de) niet meedoen noch (financieel) ondersteunen. De reden is nog niet duidelijk;
- De raadsleden geven aan dat de samenwerking binnen het ambtenarenapparaat en de 4 jaarlijkse gemeenteraadsverkiezingen onvoldoende slagkracht geven om deze initiatieven te faciliteren en verder te ontwikkelen. De initiatiefnemers lopen vast in een systeem waarvan ze onvoldoende begrijpen hoe het werkt. Tegelijkertijd is er ook behoefte aan beleid/procedures die deze initiatieven verder helpen ontwikkelen. Een betrouwbare samenwerking is cruciaal en het potentieel in het gebied enorm. De waarde die de initiatieven ontwikkelen is groot maar passen niet genoeg in het huidige publiek private instrumentarium. De regie uit handen geven is een zoektocht;
- Alle kennis is in de wijk. Mensen zetten hun werkervaring in in hun eigen wijk, kennen de systeemwereld en ontwikkelen oplossingen die werken;
- Als de burgers zich organiseren zoals Dorpsraad Velddriel, Ontmoetingstuin Ammerzoden en Gebiedscoöperatie Bommelerwaar is het lastig om als gelijkwaardige partij mee te doen in de samenwerking met overheid en/of bedrijfsleven⁸. Hoe brengen we deze partijen samen?;
- Er is een structurele trend gaande waarin de energieke samenleving in netwerken van burgers, bedrijven en/of maatschappelijke organisaties publieke taken overnemen en publieke waarde realiseren⁹.
- Voor de uitnodiging van Bommelerwaar ontmoet Omgevingswet zijn 20 raadsleden en ambtenaren uitgenodigd en er is een beperkt gezelschap gekomen;

⁵ De start van de tuin: <https://vimeo.com/116738772>

⁶ De tuin: https://www.youtube.com/watch?v=A9o_2crHpZk

⁷ Bommelerwaar: <https://bommelerwaar.nl>

⁸ NSOB “De volgende stap”: <https://www.nsob.nl/publicatie/2016/>

⁹ NSOB “Leren door doen”: <https://www.nsob.nl/publicatie/2014-leren-door-doen/>

- De gemeente kan geen gebiedsafspraken maken met enkele burgers omdat het de vraag is of en wat een juiste vertegenwoordiging is en in hoeverre daar een verbintenis mee kan worden aangegaan;
- De marktwerking, aanbestedings- en andere regels houdt een samenwerking tegen;
- Er is behoefte aan een slagvaardige overheid die samen met initiatieven zoekt naar nieuwe wegen die passen binnen de Omgevingswet. Een dorpsplein is nog min of meer te doen binnen de huidige werkwijze van de gemeente maar een groot project als energievoorziening vraagt veel meer.
- Burgerbeweging moet op gang komen, politiek interessant maken om informatie op gang te brengen, de ondernemers betrekken voor wie dit interessant is;
- 02-10-18 Er is behoefte aan inzicht in de ervaringen en eisen van de gemeenten Maasdriel en Zaltbommel en de provincie Gelderland om lerend de noodzakelijke samenwerking verder vorm te geven.
- De initiatiefnemers komen wel maar de overheid moet ook in beweging komen.
- Er zijn twee niveaus: Omgeving ontmoet Omgevingswet (inzicht in huidige situatie) en hoe kun je kracht geven in lokale/regionale situatie.
- Doe meer aan het versterken van slagkracht van de overheid. Dan is er meer kennis van het maatschappelijk initiatief nodig. Er is veel tijd besteed in de achterliggende periode, hoe kunnen we versnellen? De initiatiefnemers komen wel, de overheid moet ook¹⁰. De overheid zit er vrijblijvend in en neemt geen verantwoordelijkheid. Hoeveel moeten de initiatieven nog investeren in de lokale overheid?;
- Er zijn ook ambtenaren die de initiatieven steunen maar die binnen de gemeente vastlopen;
- Maatschappelijke initiatieven richten zich vaak op participatie aan de voorkant van het proces maar er beginnen ook initiatieven te komen die zich richten op participatie aan de achterkant van het beleid die beleid controleren en evalueren¹¹;
- De ideale gesprekspartner in het gemeentehuis: kennis, netwerk in het gebied, visie, bewustzijn van gebiedsopgave en energietransitie, financiële ondersteuning, samenwerking als gelijkwaardige partners elke 2 weken een uur spreken, dienstbaar opstellen aan de gemeenschap, als partij zelf participeren;
- Wat open blijft is de opgave voor de initiatieven en wat de gemeente van de initiatieven nodig heeft. Er is grote behoefte om hier inzicht in te krijgen en het gesprek te voeren. De Omgevingswet biedt zoveel mogelijkheden, het is zaak dat te gaan uitvinden met elkaar.

De bijeenkomst eindigt met samenwerken betekent gelijkwaardige partners die samen verantwoordelijkheid nemen en daarmee rechten en plichten hebben. Tijdens de borrel wordt er nog intensief nagepraat. Iedereen loopt de deur uit met eigengemaakte honing en de lekkerste appels, peren en kweeperen van De Sterregaard.

Op 13 november vindt de slotbijeenkomst van Omgeving ontmoet Omgevingswet van 12.15 tot 17.45 plaats in Willem Twee 's-Hertogenbosch. Daar worden de inzichten van de 8 bijeenkomsten over het maatschappelijk initiatief en de Omgevingswet gedeeld en gaan we met elkaar in gesprek.

¹⁰ Lokale opgaven vragen om versterkte lokale democratie, Ministerie van Binnenlandse Zaken, juli 2018, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2018/07/05/lokale-opgaven-vragen-om-versterkte-lokale-democratie>

¹¹ NSOB "Kansrijk maar kwetsbaar": <https://www.nsob.nl/publicatie/2016-kansrijk-maar-kwetsbaar/>